

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě, složeném z předsedy JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Jana Vyklického a JUDr. Petra Průchy, ve věci žalobce: **P. Č.,** o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. 1. 2012, č. j. 10 Na 954/2011 - 63,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalobce **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Žalobce (dále „stěžovatel“) kasační stížností napadl usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále „krajský soud“) ze dne 18. 1. 2012, čj. 10 Na 954/2011-63, kterým bylo zastaveno řízení o jiné kasační stížnosti stěžovatele, a to pro nezaplacení soudního poplatku z kasační stížnosti.

Pro lepší orientaci ve svérázně formulovaných podáních stěžovatele je namístě rekapitulovat předcházející průběh řízení, ústící až v kasační stížností napadené usnesení krajského soudu.

Žalobou ze dne 1. 2. 2011 se stěžovatel u krajského soudu domáhal uložení povinnosti Jihočeskému kraji a Jihočeské vědecké knihovně vydat mu „*informaci z bodu 4, žádosti z 8. února 2010 /příl. A/.*“ Krajský soud usnesením ze dne 2. 2. 2011, čj. 10 Na 957/2011-2, stěžovateli uložil ve lhůtě 10 od doručení usnesení odstranit vady žaloby a uvedl také přehledně v jakém rozsahu tak má stěžovatel učinit. Usnesení bylo stěžovateli

doručeno dne 7. 2. 2011 s upozorněním na důsledky marného uplynutí uvedené lhůty, spočívající v odmítnutí žaloby dle § 37 odst. 5 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále „s. ř. s.“).

Na toto usnesení reagoval stěžovatel přípisem, doručeným krajskému soudu dne 9. 2. 2011, ve kterém vyzval soud k doplnění usnesení o zákonem předepsané náležitosti a zároveň připojil jím upravené prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech.

Krajský soud žalobu stěžovatele usnesením ze dne 7. 3. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 7, odmítl podle § 37 odst. 5 s. ř. s. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel kasační stížnost, datovanou dnem 21. 3. 2011. Krajský soud dále usnesením ze dne 1. 4. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 13, vyzval stěžovatele k odstranění vad kasační stížnosti a usnesením rovněž ze dne 1. 4. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 15, k zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost. Stěžovatel reagoval několika přípisy, ze kterých lze zjistil, že žádal osvobození od soudních poplatků, rovněž žádal ustanovení advokáta, „*odklad právní moci usnesení na čl. 13 i 15*“, a ve vztahu ke svým nárokům podal návrh na určení lhůty k provedení procesních úkonů.

Usnesením ze dne 15. 8. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 28, krajský soud zamítl návrh stěžovatele na osvobození od soudního poplatku a usnesením rovněž ze dne 15. 8. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 34, znovu stěžovatele vyzval k zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost.

Stěžovatel následně podáním ze dne 3. 9. 2011 rozšířil kasační stížnost z 21. 3. 2011. O kasační stížnosti stěžovatele proti usnesení ze dne 15. 8. 2011 rozhodl Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 1. 12. 2011, č. j. 2 As 113/2011 - 43, tak, že kasační stížnost zamítl. Citací z usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, v odstavci [17] na který lze zcela odkázat, se v obecné rovině vypořádal s problematikou osvobození od soudních poplatků. V intencích vyslovených obecných závěrů posoudil konkrétní případ stěžovatele, a to v odstavcích [20] až [22] uvedeného rozsudku, ze kterých je pro další úvahy namístě citovat: „*Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. „[n]a návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva“. Uvedené ustanovení vyložil Ústavní soud ve světle čl. 36 odst. 1 Listiny ve shora již zmíněném nálezu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. IV. ÚS 289/03, jednoznačně tak, že „k tomu, aby soud mohl osvobodit účastníka řízení od zaplacení soudního poplatku, musí být současně splněny dvě podmínky, a to nepříznivá finanční situace a pravděpodobnost úspěchu v daném řízení na straně žadatele. Jen v tomto rozsahu může soud hodnotit oprávněnost žádosti.“*

S ohledem na uvedenou judikaturu Ústavního soudu je nutno vykládat i obdobné ustanovení procesního předpisu, jímž se řídí správní soudnictví. Podle § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků“. Soudní řád správní tedy ještě explicitněji než občanský soudní řád stanoví v rovině podmínek pro osvobození od soudních poplatků týkajících se majetku jedině to, že účastník musí „nemít dostatečné prostředky“. Uvedené ustanovení nelze vyložit jinak než jako pravomoc soudu k prověření objektivní situace (zjištění, zda účastník má, anebo nemá dostatečné prostředky), nikoli však jako pravomoc k

prověření, z jakých příčin se tak stalo (tj. k prověření „subjektivní stránky" nemajetnosti). Příčiny nemajetnosti jsou totiž pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků zásadně irelevantní, neboť zákonodárce je jako kritérium pro posouzení nestanoví. (...).

Slovo „může" užité v § 36 odst. 3 větě první s. ř. s. ovšem dává soudu určitý, byť ve světle judikatury Ústavního soudu poměrně nevelký, prostor pro uvážení, zda i když jsou podmínky pro osvobození splněny, tj. účastník nemá dostatek prostředků a není naplněna ani negativní podmínka osvobození zakotvená ve větě druhé zmíněného ustanovení, není výjimečně namístě mu dobrodiní osvobození od soudních poplatků odepřít. Soudní uvážení se musí řídit stejnými pravidly jako uvážení správní, tj. zejména se musí vyvarovat libovůle, rozlišovat mezi různými případy na základě racionálních, logických a nediskriminačních kritérií a posuzovat obdobné případy obdobně a různé případy různě. Tato povinnost při soudním uvážení plyne z principu materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Znamená to, že budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty prvé a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byť jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil. Neosvobození bude za splnění podmínek výjimkou z pravidla, pro kterou musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup všech osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva.

Nejvyšší správní soud nejprve konstatoval, že posouzení hmotných poměrů stěžovatele by vedlo k závěru, že stěžovateli by osvobození od soudních poplatků, byť třeba jen zčásti, mohlo být přiznáno. Dále však konstatoval, že „*U stěžovatele však existují zvláštní okolnosti, jež vedou k závěru, že v jeho případě, je namístě výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků mu výjimečně nepřiznat. Takové okolnosti zohlednil i krajský soud, byť to vyjádřil poněkud zavádějícím způsobem tak, že „(s)právní soudnictví nemůže být fórem, na kterém se budou (bezplatně) projednávat spory začasté soukromého původu". Tímto zvláštním důvodem k odepření osvobození od soudního poplatku je povaha sporů, které stěžovatel před správními soudy v poslední době v mnoha případech vede. A k nim patří i projednávaná věc. Krajskému soudu i Nejvyššímu správnímu soudu je z jejich úřední činnosti známo, že stěžovatel vede s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, které často pokračují jako spory soudní. V dané věci se jedná o spor týkající se žádosti stěžovatele o poskytnutí informací ze strany Jihočeské vědecké knihovny, resp. Jihočeského kraje. Podobného rázu jsou i jiné spory stěžovatele projednávané Nejvyšším správním soudem i soudy krajskými. Tyto spory přitom nejsou takového charakteru, aby měly vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry. Netýkají se, a to ani nepřímo, stěžovatelova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Jde naopak o spory vyvolané stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Takové spory má stěžovatel plné právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za stěžovatele pravidelně nesl stát formou osvobozování od soudních poplatků. Osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků,*

a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně. Takovou povahu však předmětný spor nemá. Jde o poskytnutí informací týkající se Jihočeské vědecké knihovny, přičemž ze žádných okolností neplyne, že by stěžovatel měl důvod vztahující se k jeho životní sféře, aby si uvedené informace vyžádal. Stěžovatel má jistě právo snažit se takové informace získat, avšak za existujících konkrétních okolností, z nichž je patrné, že předmětný spor nespadá do kategorie těch, které se týkají jeho životní sféry, je na místě mu výjimečně osvobození od soudních poplatků odepřít."

Nejvyšší správní soud posléze v citovaném rozsudku dospěl k závěru, že široce pojatý svobodný přístup k informacím ve veřejné sféře sice představuje jednu z nejefektivnějších cest k transparenci veřejné moci, k její všestranné, účinné a kontinuální veřejné kontrole, avšak takový závěr nelze „*v žádném případě vykládat v tom smyslu, že by spory týkající se svobodného přístupu k informacím měly být pro účely rozhodování o osvobození od soudních poplatků vnímány jako spory častěji než jiné nespadající do kategorie sporů týkajících se životní sféry účastníků. Takové zobecňování nelze činit a každý spor je z tohoto hlediska nutno posuzovat přísně individuálně. Právě v oblasti svobodného přístupu k informacím je třeba, aby byly pečlivě zvažovány všechny aspekty tohoto ústavně zaručeného základního práva, jelikož jde o právo požadovat od povinných subjektů určitou činnost, a to zásadně bezplatně a v relativně krátkých lhůtách, což je může za určitých výjimečných okolností významně zatížit.*" Také proto „*nelze přehlédnout, že kverulační, zjevně šikanózní, či dokonce pracovní kapacitu orgánů veřejné moci z různých důvodů cíleně paralyzující výkon tohoto práva může mít významné negativní důsledky, které za určitých okolností mohou popřít dokonce i smysl a účel práva na svobodný přístup k informacím. Jedním z nástrojů, jak zabránit zneužívání tohoto práva, a tím i jeho diskreditaci v očích veřejnosti i orgánů veřejné moci, proto musí být i citlivá regulace nadužívání tohoto práva v případech výše uvedených. Taková regulace může se za určitých okolností dít i cestou výjimečného odepření práva na osvobození od soudních poplatků (viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, dostupné na www.nssoud.cz).*"

Po uvedeném rozhodnutí Nejvyššího správního soudu krajský soud usnesením ze dne 14. 12. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 59, znovu stěžovatele vyzval k zaplacení soudního poplatku z kasační stížnosti. Na tuto výzvu stěžovatel reagoval další žádostí o osvobození od soudních poplatků, ve které splnění zákonných podmínek pro požadované osvobození odvodil od podání ze dne 9. 2. 2011 (jedná se o stěžovatelem upravené prohlášení o osobních, výdělkových a majetkových poměrech, se kterým se vypořádal Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku ze dne 1. 12. 2011, č. j. 2 As 113/2011 - 43), dále zmínil blíže nespecifikovanou listinu uloženou u správy soudu. Kromě toho stěžovatel uvedl, že citovaný rozsudek č. j. 2 As 113/2011 - 43 tohoto soudu nepotvrzuje výrok „*adresovaného soudu na listě 26*" (kde se ovšem žádný výrok nenachází, toliko referát k výzvě k upřesnění nejasného návrhu). Soudní poplatek z kasační stížnosti, k jehož zaplacení byl vyzván, stěžovatel nezaplatil.

Usnesením ze dne 18. 1. 2012, č. j. 10 Na 954/2011 - 63, krajský soud řízení (o kasační stížnosti stěžovatele proti usnesení krajského soudu ze dne 7. 3. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 7) zastavil pro nezaplacení soudního poplatku. V odůvodnění tohoto usnesení poukázal krajský soud na tu skutečnost, že také Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 1.

12. 2011, č. j. 2 As 113/2011 - 43, seznal, že stěžovateli takové právo přiznat nelze. Krajský soud dále uvedl, že ode dne uvedeného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu do podání další žádosti o osvobození od soudního poplatku na straně stěžovatele nedošlo k žádné změně, a proto o posledním návrhu již nerozhodoval.

Posouzení Nejvyšším správním soudem

Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost v souladu s § 109 odst. 3 a 4 3 s. ř. s., vázán jejím rozsahem a uplatněnými stížnostními důvody. Konstatuje, že napadené rozhodnutí přezkoumá z hlediska naplnění kasačního důvodu podle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s., ačkoli stěžovatel své námitky blíže nepodřazuje pod některý ze zákonem stanovených důvodů (k tomu viz rozsudek ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publ. pod č. 161/2004 Sb. NSS).

Nejdříve je třeba zdůraznit, že předmětem nyní vedeného řízení je oprávněnost kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zastavení řízení v důsledku nezaplacení soudního poplatku podle § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích (dále „zákon o soudních poplatcích“). S touto problematikou se krajský soud v napadeném usnesení vypořádal sice stručně, avšak srozumitelně s důvodným odkazem na shora citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 12. 2011, č. j. 2 As 113/2011 - 43.

Toto usnesení napadl stěžovatel kasační stížností o 13 bodech. V bodech 6., 8. a 10. polemizuje s úvahami citovaného rozsudku č. j. 2 As 113/2011 - 43, v zásadě mimo předmět nyní posuzovaného usnesení, jehož zásadní důvody naopak většinou obchází zavádějícími odkazy na zdánlivé vady tohoto rozhodnutí. Snad v bodu 2. lze jistou souvislosti nalézt v tom, že stěžovatel namítá absenci poučení o možnosti posečkání se zaplacením nebo splácením soudního poplatku ve výzvě k jeho zaplacení. Takové poučení ovšem logicky není možné považovat za součást výzvy, sloužící naopak k určení pevné lhůty ke splnění povinnosti, jež zásadně má být splněna zároveň se zpoplatněným úkonem, a to v situaci, kdy podmínky pro eventuální osvobození od soudních poplatků nebyly zákonem předvídaným způsobem shledány. Možnost žádat o posečkání s placením nebo povolení splátek poplatku tím sice není vyloučena, nicméně tomu musí předcházet žádost povinného účastníka, což ovšem stěžovatel v daném případě neučinil.

Lze připustit, že bod 13. kasační stížnosti by snad mohl navozovat představu existence kasačního důvodu dle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., spočívající v nesrozumitelnosti napadeného usnesení krajského soudu v důsledku jeho nedostatečného odůvodnění. Ani tato námitka ovšem neobstojí. Krajský soud stručně, nicméně oprávněně konstatoval, že od shora uvedeného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, který se zkoumáním podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli podrobně zabýval, do nové žádosti ze dne 27. 11. 2011 o přiznání takového osvobození, nedošlo u stěžovatele k žádné změně, a proto o této nové žádosti nerozhodoval. Stěžovatel existenci relevantní změny ani netvrdil, neboť ani jeho odkaz na blíže neurčenou listinu, uloženou u správy soudu, nelze akceptovat pro naprostou neurčitost. Opakované rozhodování o účelových návrzích by představovalo jen řetězení problému, který má být rozhodnutím o kasační stížnosti vyřešen, jak Nejvyšší správní soud konstatoval v několika rozhodnutích, byť reagujících na jiné fáze řízení a rozhodování, viz rozsudky ze dne 24. 10.

2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, či ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupné na www.nssoud.cz). Ostatně tento postup je využit i nyní potud, že Nejvyšší správní soud netrval na splnění podmínky řízení spočívajících v povinném zastoupení stěžovatele advokátem a v zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ze dne 31. 1. 2012 proti usnesení o zastavení řízení ze dne 18. 1. 2012 pro nezaplacení soudního poplatku za kasační stížnost proti usnesení ze dne 7. 3. 2011, o odmítnutí původní správní žaloby stěžovatele.

V bodu 3. stěžovatel krajskému soudu vytýká, že neoznačil všechny účastníky řízení. Bylo by možné polemizovat o tom, zda tak učinil sám stěžovatel, nicméně pro osud této kasační stížnosti tato námitka nemá žádný význam. Všechny ostatní body již s předmětem tohoto řízení nesouvisejí ani vzdáleně, vyjadřují svérázné představy stěžovatele o procesních, ústavních ustanoveních a skutkových okolnostech, jejichž smysl v kontextu jednoduchého předmětu řízení není třeba dále analyzovat.

Krajský soud rozhodl napadeným usnesením v době, kdy všechna relevantní hlediska o tom, zda žalobce má nárok na osvobození od soudních poplatků, byla vzata v potaz citovaným rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 12. 2011, č. j. 2 As 113/2011 - 43, kterým bylo, za daných podmínek definitivně, rozhodnuto proč je namístě stěžovateli osvobození od soudních poplatků (výjimečně) odepřít. Po vyřešení této otázky již krajský soud nemohl dělat nic jiného, než stěžovatele vyzvat k zaplacení soudního poplatku v dodatečné lhůtě, jejíž přiměřené trvání jednoznačně a právem určil ve výzvě k zaplacení poplatku. Stěžovatel neměl jinou volbu, než soudní poplatek zaplatit nebo vzít na vědomí, že řízení bude zastaveno. Stěžovatel se mýlí, pokud se domnívá, že krajský soud měl nejprve rozhodnout o jakékoli jeho žádosti týkající se poplatkové povinnosti. Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že důvodnost takového požadavku z ničeho nevyplývá a není oprávněná ani ve vztahu k povaze stěžovatelem neustále opakovaných obstrukčních podání. Požadavek není přijatelný ani z ústavního hlediska, neboť jeho jediným důsledkem by byl vznik neodůvodněných průtahů řízení, tedy porušení významného práva účastníků na rozhodnutí věci v rozumné době. Požadavek stěžovatele trpí nepřípustnou neurčitostí a nepřiměřeností a nemá oporu v zákoně o soudních poplatcích. Krajský soud tedy ve skutečnosti neměl právo ani možnost k požadavku stěžovatele přihlížet bez toho, že by sám porušil Ústavou a zákonem určenou povinnost věc projednat a v rozumné době rozhodnout.

Nejvyšší správní soud dospěl v této věci k závěru, že krajský soud odůvodnil své rozhodnutí o zastavení řízení srozumitelně a vhodným způsobem, totiž odkazem na zákonné důsledky nezaplacení soudního poplatku a na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 12. 2011, č. j. 2 As 113/2011 - 43. Nejvyšší správní soud opakovaně připomíná, že stěžovatel institut výjimky z povinnosti zaplatit soudní poplatek zneužívá, jeho snahou již není vyřešení samotného sporu, nýbrž neustálé účelové a nepodložené zpochybňování jednotlivých úkonů soudu, případně i jiných subjektů. Za takové situace stěžovatel nemůže očekávat, že jeho subjektivistické vnímání práva a způsob vedení sporu budou ještě podporovány prostředky ze státního rozpočtu.

Usnesení krajského soudu rozhodně nepředstavuje neopodstatněný výklad zákona o soudních poplatcích. Toto usnesení vyplývá ze zákona a následuje předcházející kvalifikovaný závěr o nesplnění podmínek pro přiznání osvobození stěžovateli od

povinnosti platit soudní poplatky. Napadené usnesení krajského soudu je v souladu se zákonem správné a přiměřeně reagující na společensky a právně neobhajitelné chování stěžovatele. Kasační důvod dle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. (nezákonnost usnesení krajského soudu o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku) tedy rozhodně důvodný být nemůže.

Nejvyšší správní soud proto kasační stížnost zamítl jako nedůvodnou (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

O nákladech řízení rozhodl soud podle ustanovení § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, proto mu právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti nepřísluší.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 7. listopadu 2012

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu